

Evropská komise a ochrana přírody v ČR

Pavel Valtr

Centrální řízení Soustavy Natura 2000, tj. tzv. Evropsky významné lokality (EVL) a Ptačí oblasti (PO) orgány Evropské komise (EK) je zcela nepružné a byrokraticky konzervativní, což se projevuje nejen na Šumavě, ale i na řadě vznikajících nefunkčních území EVL. To již ve své zásadě neodpovídá dynamickým změnám přírody, proto převážně nebyla zcela přijata odbornou ani širokou veřejností. Příkladnou ilustrací je, že i k drobným změnám hranic EVL, jež vyplývají např. z novějších upřesněných geometrických podkladů, se úředníci EK staví odmítavě, přičemž změny v rádech 0,0001 ha požaduje EK vysvětlit. U EVL se zřejmě se vychází z ideje, že budou převážně bezzásahové, avšak většina chráněných území si však vyžaduje asistenční ekosystémový přístup, tj. přírodě blízká opatření, přičemž situaci bude ostře kontrolovat sbor evropských úředníků. Běžnou domácí kontrolní činnost by měly vykonávat orgány ochrany přírody KÚ, ČIŽP, ale i upozornění občanů (aktivistů) a nestátních neziskových organizací. Ti pak uvědomí orgány EK a ta zahájí úřední činnost (zatím běžně po půl roce či delším období). Pokud dojde ke zhoršení stavu EVL (obvykle se předpokládá, že vlivem lidské činnosti, ne nečinnosti) nebo dokonce k vymizení předmětu ochrany (např. letního ubytování netopýrů), musí členský stát zjednat nápravu (bez ohledu na finanční nebo technickou náročnost řešení) a výjimečně navrhnout náhradní lokalitu. Přesto pak členskému státu hrozí řízení o porušení práva EU (infringement) příp. spor u Evropského soudního dvora. Směrnice Rady 92/43/EHS z 21.5.1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, vč. přílohy I a II s referenčním seznamem evropsky významných typů stanovišť a rostlinných a živočišných druhů je nadřazena státní legislativě. Návazné české právo vymezilo Nařízením vlády č. 132/2005 Sb. „pouze“ národní seznam EVL, což EK opakovaně posoudila, takže národní seznam byl 2x doplněn (NV č. 132/2005 Sb., NV č. 301/2007 Sb.), což bylo opětně posouzeno EK (Sdělení MŽP č. 66/2009 Sb., NV č. 349/2009 Sb., NV č. 371/2009 Sb.). EK odlišuje lokality Site of Community Importance (SCI) zařazené na evropský seznam (NV č. 208/2012 Sb. o vyhlášení EVL zařazených do evropského seznamu), jež mají být vyhlášeny jako Special Area of Conservation (SAC) přesně v hranicích původní SCI, dle dokumentu EK Doc Hab 05-06-08. Soustava Natura 2000 v ČR je zatím vymezena celkem 1082 EVL, přičemž jejich počet má být dále rozšiřován (při zjištění další lokality evropsky sledovaného taxonu či stanoviště), přičemž nesmí být snižován a 41 ptačích oblastí, zatím na 14 % území České republiky.

Problémové se stávají pojmy „předběžná ochrana“ (se zákazem poškozování lokalit), „základní ochrana“, „smluvně zajištěná ochrana“ i jednotlivé administrativní lhůty. **Soustava Natura 2000 vylučuje celostní pohled, neboť požadované posuzování impaktu sleduje jen jednosměrně dopady** na vlastní předmět ochrany, avšak **nesleduje principy trvalé udržitelnosti přijaté EU**, tedy také vlivy sociální a ekonomické – takže např. nevedí hluboký ekonomický propad a další vyliďňování obyvatel regionu Šumavy (na území obcí kde byla vymezena EVL), přičemž záměrně nejsou sledovány ekonomické a politické zájmy. Proto lokality a území EVL je potřebné převést do naší státní kategorizace ochrany přírody a tu si republikově řídit. Ochrana přírody je věcí bytostně státní, resp. národní, pro niž je nutno získat konsensus a spolupráci místních obyvatel, ne vrchnostensky nařízená (jistým průměrem by mohl být příp. požadavek celosvětového spravování památek UNESCO). Ideologicky prosazovaná procenta I. zóny NP připomínají procentuální sledování plnění úkolů z dob socialismu – citlivá ochrana přírody potřebuje sledovat skutečné principy biodiverzity a ekologické stability (euroinspektoři prohlašují, že je to ryze domácí záležitost) ! Potřebné je dodat, že Biosférické rezervace UNESCO (vč. Šumavy, která byla dříve vyhlášena než jako EVL), nejsou v ČR dokonce legislativně zajištěné (jádrové území by měly tvořit lokality ledovcových karů a jezer, rašeliniště a pralesové lokality).

Jen pro ilustraci různých přístupů je možno uvést několik příkladů:

- EVL Stříbro-vojenské cvičiště CZ0323169 byla vyhlášena na rozloze „pouhých“ 106,4 ha pro ochranu kuňky žlutobřiché (*Bombina variegata*). Vojenská jednotka při svém odchodu podle naší legislativy uvedla plochu do původního stavu (dozéry zahrnula tuňky vzniklé pohybem těžké vojenské techniky) a tím biotop i předmět ochrany zmizel, ale EVL zůstává.
- EVL Šumava zahrnuje mj. kategorie biotopů 6510 extenzivní sečené louky a 6520 horské sečené louky. Jejich ohrožené a chráněné druhy rychle mizí bezzásahovostí, ve vazbě na vysídlení obyvatel a tím i absenci tradičního extenzivního obhospodařování pastvou či sečením, čímž dochází také k zániku posledních lokalit evropsky prioritně sledovaného druhu hořečku (trličníku) mnohotvarého českého (*Gentianella praecox* ssp. *bohemica*).

- Sardové na Sardinii (která je součástí Itálie, jež je členem EU) i přes tamní jedinečné biotopy dlouhodobě nechtějí odsouhlasit vymezení národního parku, protože se obávají zákazu pastvy a tím i zániku množství chráněných druhů.
- V horském knížectví Andorra (jež je mimo EU) o rozloze 468 km² žije 84 tis. obyvatel. I když zde žije tetřev, nejsou návštěvníci z hor vyháněni - ročně sem přijíždí až 15 mil. turistů, přičemž situace přírody je lepší než v mnoha ostře sledovaných národních parcích (vč. problematiky odpadů).
- V jedinečné přírodě Norska (jež je mimo EU) jsou v národních parcích realizovány vládou podporované projekty scénografických národních turistických stezek, a ty jsou vybavovány potřebnou infrastrukturou, ve vazbě na stávající horské chaty, odpočívadla, toalety, parkoviště, pozorovatelný, domky pro cyklisty a další zařízení.
- Pokud závidíme Švýcarsku (jež je mimo EU) úžasnou krajinu, vezme, že jim stačilo vyhlášení jediného národního parku (na 4 % území) a další nechtějí. K trvalé udržitelnosti jim stačí trvale citlivý vztah domácích obyvatel k přírodě a býložravé kravičky, které jim napomáhají zachovávat biodiverzitu bezlesí.

V ochraně přírody a krajiny ČR chybí koncepční celostní systémové pojetí, což se projevuje ve vývoji chráněných území, ohrožených biotopů a taxonů, ale i „návazných obdařených území“. Úřední pojetí **rigidní ochrany vymezených ploch**, vč. VKP, EVL a Ptačích oblastí i prvků ÚSES, mnohdy **degraduje podstatu chráněných hodnot**. Žel tuto problematiku neřeší Koncepce ochrany přírody MŽP, ani Politika územního rozvoje či Zásady územního rozvoje krajů a územní plány sídel.

Další podklady

Dostálová A., Handlová V.: Které EVL jsou nefunkční a jak se poznají ?, In: Ochrana přírody 4/2012
 Mánek J.: Územní strategie péče o NP Šumava pro rok 2012 a snad i pro léta další, In: Šumava léto 2012
 Pokorná L.: Dvě nová nařízení vlády, co přinesou v ochraně českých EVL ?, In: Ochrana přírody 4/2012
 Steinbachová D.: Údržba sekundárního bezlesí NP Šumava prostřednictvím zemědělských subjektů,
 In: Šumava léto 2012